

Dinsdag 22 september - The day before

Morgenochtend vertrekken we, maar vandaag heb ik eerst nog twee werkgemeenschappen van predikanten en kerkelijk werkers. In de ochtend ben ik in Zuiderwoude, en in de middag in Heiloo. Tussendoor pak ik mijn koffer en werk ik de laatste mail weg. Online inchecken lukt ons geen van allen, dus dat moet morgen maar op Schiphol.

De aanleiding voor onze studiereis is de krimp die onverminderd doorzet. Wij zijn echter de enigen niet. De Anglicaanse Kerk heeft deze transitie al eerder doorgemaakt en beschikt over ruime ervaring met kerk-zijn in een tijd van secularisatie en krimp. Voor mij is natuurlijk de Noord-Hollandse context belangrijk. De plaatselijke gemeente en haar zelfstandigheid zijn ons heilig. Maar er gaat wel erg veel energie zitten in het overeind houden ervan. Hoe moet dat verder? Kan dat zo verder?

Op naar Engeland dus om te kijken hoe ze het daar doen. We gaan met 8 classispredikanten en scriba Kees van Ekris van de synode. Morgen om 09.20 uur vliegen we, dus dat is 05.30 uur opstaan. Maar het is voor de goede zaak.

Zuiderwoude, met in het midden de kerk

Woensdag 23 september - van Noord-Holland naar Bradford

Na een vlucht van minder dan een uur landen we in Leeds en reizen met de bus door naar Bradford. Die doet er net zolang over als het kostte om van Schiphol naar Leeds te vliegen, het is alsof je met de stoptrein naar Parijs gaat.

Na het inchecken in het hotel en een snelle lunch haasten we ons lopend naar de Bradford Cathedral waar we ontvangen worden door Dean Jonathan. Alle werkers in de kerk worden hier aangesproken met hun functie en hun voornaam, ik zou classispredikant Peter zijn. Ook dragen allen een priesterboordje. Verder is hun kleding informeel, tot slobbertruien aan toe, maar het boordje ontbreekt nooit.

Met alle verschillen die er tussen onze kerken zijn, vallen vandaag toch het meest de overeenkomsten op. De Dean (deken) constateert in zijn eigen kerk een voor ons herkenbare gelegenheid om over geloof te spreken en voert een krachtig pleidooi om voluit te gaan staan voor het evangelie in plaats van veel energie op te laten gaan aan allerlei activisme. Het meest eerlijk is hij als hij een spanning constateert tussen het in stand houden van een kerk met veel instituties en als kerk het evangelie echt leven. Voor mij zeer herkenbaar.

Bradford Cathedral

Voor de avondmaaltijd worden we gastvrij ontvangen door Toby Howard en zijn vrouw Henriette Greef. Toby is de bisschop van Bradford en zijn vrouw Henriette is een Nederlandse predikant die onmisbaar was voor het organiseren van de reis. Het gesprek tijdens de maaltijd gaat vooral over hoe verschillend onze kerken georganiseerd zijn. Wij zijn gepokt en

gemazeld met de plaatselijke zelfstandigheid van onze gemeenten, maar realiseren ons ook hoezeer dat kerkvernieuwing in de weg staat. Het episcopale model van de Anglicaanse kerk maakt het samenwerken van gemeenten veel beter mogelijk en zo kan bewaren van wat ons overgeleverd is hand in hand gaan met nieuwe kerkvormen voor nieuwe generaties. In Bradford zeggen ze: 'Light from the past and hope for the future.' Genoeg stof om over na te praten, en dat doen we in de trein terug naar het hotel. Daar tolt iedereen na een lange eerste dag zijn bed in.

In het midden Bishop Toby Howarth

Donderdag 24 september - Bradford Day

Vandaag blijven we de hele dag in Bradford, een stad die in Engeland allerm minst kan bogen op een positief imago. Er zijn veel immigranten van over de hele wereld ('We don't go to the nations, the nations come to us') en er is veel armoede. Er zijn wijken waar de bevolking voor 85% uit moslims bestaat en raciale rellen altijd op de loer liggen. Toch houdt iedereen die we spreken zielsveel van zijn stad. Niet ondanks het imago, maar dankzij.

Dat wordt al in de ochtend duidelijk als we op bezoek zijn bij dominee Calum Burke in Thornbury Center. Ooit was dit een bloeiende kerk, met 200 bezoekers op een zondag, maar daar waren er vier jaar geleden nog maar 10 van over. Met die 10 is Calum begonnen onder één voorwaarde: we gaan ook investeren. Voor Calum stond vast dat dat in deze wijk ook betekende: ruimte maken voor de Islam. Hij zette dus – met steun van het bisdom – kinderkwerk, vrouwenwerk, een voedselbank, jeugdwerk en een bibliotheek op. Niet omdat het een succes moet worden, maar omdat het goed is voor de gemeenschap. Dat het goed is kunnen we met eigen ogen zien, veel moslims maken gebruik van de voorzieningen. Ondertussen is het aantal bezoekers van kerkdiensten ook gegroeid. In plaats van met 10 in de kapel zitten ze nu op zondag weer in de kerkzaal.

In de middag spreken we onder andere met Archdeacon Andy Jolly. Zijn functie gaat vooral om de praktische kant van kerk-zijn, hij gaat kort gezegd over de inzet van mensen en

middelen. In onze eigen kerk ligt dat bij de plaatselijke gemeente, hier bij het bisdom, en dat maakt een zekere sturing mogelijk. Hij werkt nauw samen met bisschop Toby Howard, die meer geestelijk leiding geeft.

Wij spreken Andy vanmiddag in het complex Fountains, in het centrum van de stad op een AA-locatie. Vier jaar geleden kocht het bisdom dit enorme gebouw waarin tot kort daarvoor meerdere nachtclubs gevestigd waren. Het was een enorme gok, maar men vroeg aan elkaar: vertrouwen we dit aan God toe? Als het antwoord nee is, waarom zijn we dan nog kerk? Het antwoord was dus ja, en nu zijn er op 7 dagen per week diensten voor alle mogelijke doelgroepen. Er zijn 500 nieuw leden, waaruit nieuwe voorgangers opstaan. Er worden van hieruit nieuwe kleine geloofsplekken geplant en de uitgaven en inkomsten zijn in balans. 'Het was een kwestie van geloof en vertrouwen.' Het klinkt simpel, maar aan de ogen van Andy is te zien dat hij het meent.

Ter afsluiting van de dag maken we een wandeling langs het grote plein voor het stadhuis van Bradford waar een kunstenaar zich uitgeleefd heeft met 300.000 dahlia's. Je moet er van houden, maar ik doe het hem niet na.

Stadhuis van Bradford

Vrijdag 25 september - York Day

Nadat we gisteren in Bradford vooral lokale kerkplantingen en andere initiatieven hebben bezocht gaan we vandaag het beleid achter al die kerkvernieuwingsprojecten bekijken. Daartoe gaan we op bezoek in het paleis van de aartsbisschop van York. De Anglicaanse kerk bestaat uit twee kerkprovincies: het zuiden is van de aartsbisschop van Canterbury Sarah Mullally, de eerste vrouwelijke aartsbisschop. Het noorden behoort toe aan de aartsbisschop van York. Onze voornaamste gesprekspartner vanmorgen is Mark Powley, een bisschop zonder bisdom die speciaal voor de kerkvernieuwing is aangesteld in de 12 bisdommen en 3000 gemeenten in de noordelijke kerkprovincie. Zijn programma heet Faith in the North. Veel macht heeft

Mark niet, net als classispredikanten kan hij gemeenten nergens toe verplichten. Hij ziet het dus als zijn belangrijkste taak om gemeenten op dit gebied te verleiden en zo nieuwe kerkvormen mogelijk te maken. Mark noemt zichzelf dan ook 'enabler'. De minst slechte vertaling is: een mogelijk-maker. 500 van de 3000 gemeenten in het noorden doen mee, wat na slechts een paar jaar werk niet onsuccesvol genoemd mag worden.

Paleis van de aartsbisschop van York

Faith in the North gaat uit van Mixed Ecology. Geen successen van enkelen die slagen en anderen leegtrekken, maar een samenhangende mix van oude kerkvormen en nieuwe. Voor jong en oud. Op diverse plekken: in bestaande kerken, maar ook in cafés en bibliotheken. Op meerdere momenten in de week en in grote kerken, kleine kerken en bij mensen thuis. In de Mixed Ecology is de kerk als een bos waar bomen en planten door elkaar en met elkaar groeien en zo samen een bos vormen. Onder de grond zijn ze een onzichtbaar maar ook onmisbaar met elkaar verbonden.

Eerlijk is Mark ook. Een derde van de gemeenten in de noordelijke kerkprovincie moet niets van Faith in the North hebben en heeft zich verenigd in Save the Parish, een club die alles wil investeren in de bestaande klassieke gemeente. Maar Mark houdt vol: 'It's change or die.' En hij wordt daarin voluit gesteund door aartsbisschop Stephen Cottrell.

We sluiten dag af in York Minster, de enorme kathedraal van de het aartsbisdom. Op een doordeweekse avond zijn honderden mensen hier naartoe gekomen voor de Evensong. En zo gaat het elke dag van de week. Veel hoger kan liturgie niet worden en het zonder meer is prachtig. Tegelijk ervaar ik dit soort liturgie ook altijd als een beetje vervreemdend. De trein terug naar Bradford doet er nog een uur over zodat we niet voor tien in het hotel terug zijn.

York Minster

Zaterdag 26 september - Ripon Day

Dit is de dag waar ik me met mijn Noord-Hollandse achtergrond erg voor ingezet heb. Ripon is een klein bisdom helemaal in het noorden, met de bus ruim anderhalf uur vanaf Bradford. Het is een plattelandsgebied met veel kleine dorpen en dus kleine gemeenten. Daarin lijkt het sterk op Noord-Holland, maar verschillen zijn er ook. Aan het einde van de dag komen we in de Yorkshire Dales, en dat ziet er heel anders uit Noord-Holland.

Maar zo ver is het nog niet, we beginnen de dag in Harrogate in de Kairos Network Church. Ooit was dit een traditionele gemeente die vanwege krimp niet meer door kon. Op initiatief van bisschop Anna Eltringham van Ripon werd gemeente gekoppeld aan 5 kleine omringende gemeenten en vormen ze sindsdien een voorbeeld van Mixed Ecology. 88 kinderen vanuit de omringende dorpen doen nu mee met de Messy Church van Harrogate en de 5 dorpen eromheen vormen een samenwerking die wordt bediend door één gezamenlijke predikant.

Bishop Anna

Ripon Cathedral

Na het gloedvolle betoog van Bishop Anna vieren we in de kathedraal van Ripon de dagelijkse eucharistie met 12 gemeenteleden en klimmen weer in de bus om nog verder naar het noorden te rijden. De bestemming is Melsonby in de Yorkshire Dales, een klein dorpje waar in de jaren '70 een deel van de serie van James Herriot is opgenomen. Engelser dan Engels en ik kan mijn ogen bijna niet geloven dat dit nog bestaat.

Gesprek met de drie predikanten

Dat blijkt ook als de dominees gaan vertellen. Met zijn drieën bedienen ze een gebied dat bijna zo groot is als half Noord-Holland en tientallen van zulke kleine dorpjes telt. Een van de predikanten vertelt dat ze 9 kerken heeft, in 7 dorpen met daarbij nog 3 scholen van de Anglicaanse kerk. Zij werkt parttime voor 50%. Drie van de kerken hebben niet eens een slot op de deur en zijn 24/7 open. Ik vraag haar hoe het lukt om al die gemeenten te laten

samenwerken. Ze heeft vier wijze lessen. Om te beginnen: maak logische verbanden, dwing niet tot samen wat niet bij elkaar past. Verder: ga eindeloos koffiedrinken, help ze elkaar te leren kennen. Dan: het kost tijd, maar investeer in mensen. En tenslotte: wees duidelijk, het is dit of het houdt op. Maar wel allemaal in die volgorde.

Als hartstochtelijk liefhebber van James Herriot wil ik hier niet weg, maar we moeten terug in de bus. Over eindeloze landwegen, langs kabbelende beekjes en door slaperige dorpjes. Halverwege de avond zijn we terug in Bradford. Morgen naar de kerk. Een heleboel keer.

Melsomby Church

Zondag 27 september - Sunday

In tweetallen gaan we vanmorgen naar de kerk, terwijl Kees van Ekris moet preken in Bradford Cathedral. Scriba zijn schept ook verplichtingen. Wij gaan naar St John's Bowling Church. Bowling blijkt niet de hobby van veel gemeenteleden te zijn, maar gewoon de naam van de wijk waar de kerk staat. Dat is een achterstandswijk in het hartje van Bradford. Er is veel armoede, psychische problematiek, verslaving aan van alles en nog wat en ook veel dakloosheid. Een kleine 100 mensen zijn gekomen voor de dienst waarin de gepensioneerde predikant van de wijk voorgaat. Hij maakt nog gewoon deel uit van het team van St John's.

De dienst in St. John's Bowling Church

De dienst is hardcore evangelicaal, maar we zijn er allemaal diep van onder de indruk. Dit is zoals evangelie bedoeld is: voor mensen die nergens anders dan hier horen en voelen dat ze een geliefd kind van God zijn. De preek over Genesis 2 komt recht uit het hart van de voorganger: jij bent gevormd door God, Hij kent je en Hij heeft je lief. God blaast zijn adem in je, omdat je het waard bent. We houden het nauwelijks droog.

In de middag zijn we nog bij de dienst waarin bisschop Toby Howard de belijdenis afneemt van 28 mensen. In de Anglicaanse kerk is dat een taak voor de bisschop. Met hem en Henriëtte, Ben en Leah Leighton en Andy Jolley, die we allen eerder hebben ontmoet proberen we een paar lijnen te trekken uit wat we deze week hebben meegemaakt.

Wat mijzelf is opgevallen is de authenticiteit die we bij letterlijk al onze ontmoetingen tegenkwamen. We hebben niemand ontmoet die niet recht uit het hart sprak. Allen deden dat ook met een vrijmoedigheid die mij raakte. God leeft, God is er voor zijn kerk en zijn mensen. En God doet grote dingen. Hardop, en zonder enige verlegenheid.

Tijdens het gesprek proberen we ook in kaart te brengen wat we van elkaar kunnen leren. De Anglicaanse kerk is een kerk met veel mogelijkheden. Er zijn veel goed opgeleide en voor hun taak berekende werkers in de kerk, er is geld en er is een onvoorstelbare infrastructuur. Bisschop Toby Howard heeft voor zijn toch echt niet heel grote bisdom letterlijk tien keer meer mensen beschikbaar dan Kees van Ekris voor heel Nederland. En misschien wel als belangrijkste: het episcopale model heeft het voordeel dat je meer kunt sturen dan in onze kerk waar elke gemeente zelfstandig is en eigen beslissingen neemt.

Natuurlijk zit er ook veel kracht in ons model waarin gemeenten volkomen zelfstandig zijn. En misschien ook wel daardoor is onze kerk het besef dat de tijden aan het veranderen zijn veel dieper doorgedrongen. De volkskerk is aan haar einde of daar dichtbij. Maar hoe dan ook, we zien bijna allemaal: restauratie is onmogelijk. Bij de Anglicaanse kerk leeft dat besef veel minder, voor een deel leven ze nog in een wereld die niet meer bestaat. Zij hebben echter weer meer hoop. Ze durven echt te geloven dat God grote dingen doet. En dat doet Hij ook.

Het is veel te vroeg voor conclusies, maar we zijn kerken die veel aan elkaar te geven hebben. Dat wordt bijna tastbaar als we aan het einde van de avond voor elkaar bidden. Het is een ontroerende afsluiting van deze studiereis. Morgenochtend zullen we nog in eigen kring terugblikken en vooruitkijken. Wat nemen we mee, wat kunnen we met wat we hier geleerd en geleefd hebben? Al is dat eigenlijk ook nog te vroeg.

Maandag 28 september - terug naar Noord-Holland

Op de laatste ochtend hebben we nog ruim tijd voor evaluatie. Voor mijzelf springen er in ieder geval twee dingen uit. Allereerst dat ons kerkmodel heel goed paste bij een tijd waarin veel kon, maar dat het minder geschikt is voor de situatie waarin de kerk krimpt. Alle beslissbevoegdheid en alle geld zit bij de plaatselijk gemeente. Het is volkomen begrijpelijk dat die maar één perspectief heeft en dat is zo lang mogelijk zo zelfstandig mogelijk blijven. Tot de laatste het licht uit doet. Daarmee gaat echter ook veel energie, geld en belangrijker nog: geloof verloren. Alles gaat zitten in overleven. We moeten zeker niet ons kerkmodel gaan proberen te veranderen. Dat levert alleen maar een nieuw SoW-proces op, dat helemaal alle leven uit de kerk slaat. Maar dat we iets moeten lijkt me duidelijk.

Ik ben geraakt door het model van Mixed Ecology: al die verschillende verschijningsvormen van kerk zijn, die ondergronds verbonden zijn en samen een bos vormen. Zo kunnen meer traditionele en nieuwere kerkvormen naast elkaar bestaan en elkaar inspireren. Ik geloof dat dat ook een toekomst voor onze kerk zou kunnen zijn. Ik ben nog lang niet toe aan een strategie, maar het mooiste beeld voor wat nodig is wel dat bos waarin iedereen belangrijk is en waarin ondergronds allerlei verbinding is. Hoe weet ik dus nog niet, maar we moeten wel iets. Zoals bishop Mark Powley zei: 'It's change or die.'

Gesprek bij de aartsbisschop

Het tweede dat ik meeneem is meer persoonlijk. Ik ben echt geraakt door de vrijmoedigheid die we hier in Engeland zonder uitzondering aantreffen. In onze kerk dreigt altijd een zeker cynisme. Op voorhand denken we dat het allemaal toch wel niet zal lukken. In Bradford en omstreken leerden we in elke ontmoeting: als we durven geloven, dan doet God grote dingen. Ik zou daar heel graag iets van willen vasthouden. Kerk zijn is altijd met je voeten op de grond blijven maar tegelijk ook met je hoofd in de wolken lopen. Deze reis heeft me geholpen weer meer ruimte te maken voor het laatste. God doet grote dingen.

Tot slot: het leven is niet maakbaar, de kerk al helemaal niet. Ik kan veel willen, en ik heb hier veel gezien waarvan ik geloof dat het een weg zou kunnen zijn voor onze kerk. Maar ik kan het niet maken. Ik wil niet te vroom klinken, maar toch ook eindigen met de vrijmoedigheid die we hier steeds weer zagen. En zo komen aan het einde van de week de twee dingen die ik het meest heb ervaren bij elkaar. Zien wat onze kerk nodig heeft en een weg zoeken om te gaan heeft alles te maken met de inhoud van het geloof, met gebed en vertrouwen. Een strategie heb ik dus nog niet gevonden, wel een weg om te gaan.

Op weg naar huis

Als we klaar zijn en alleen de busrit naar het vliegveld nog rest, verlaten we het hotel. Dat is een tamelijk lugubere ervaring, want het hotel gaat letterlijk achter onze rug definitief dicht. Misschien is dat wel symptomatisch voor Bradford. Maar hoe dan ook is het een moment doet onweerstaanbaar denken aan de film *The Shining* waarin het Overlook Hotel ergens hoog in de bergen voor de winter sluit. Nu gaan gelijkenissen altijd maar voor een deel op, en Jack Nicholson hebben we gelukkig niet gezien. Maar er fietste wel een jongetje op een driewieler door de gang.

Juist als we denken dat logistiek alles is goed gegaan op deze reis, gaat er toch nog iets mis. Terwijl we zitten te wachten bij de gate op het vliegveld van Leeds gaat er een ijzingwekkend alarm af. Iedereen moet in hoog tempo naar de nooduitgang en na verloop van tijd blijkt dat

er brand was in de verkeerstoren. Ons vliegtuig is intussen uitgeweken naar Manchester en dat zorgt voor veel vertraging. Gelukkig kunnen we in de loop van de avond toch nog weg, al zijn we uren te laat op Schiphol. Maar het was voor de goede zaak. En de beloning is dat we landen in classis Noord-Holland.

De dienst met Kees van Ekris is hier terug te zien:

<https://www.youtube.com/watch?v=QzT33JwaFh0>

Kort gesprek met Kees vanaf 29.00, preek vanaf 42.00.